

Norsk frontsøster fikk redningseskøyte oppkalt etter seg

For seks år siden donerte Erna Olsen fra Trondheim en arv på 2,7 millioner kroner til Det norske redningselskaps virksomhet i Trøndelag.

I fjor fikk hun en redningsbåt oppkalt etter seg som takk for pengegaven som er en av de største hjelpeorganisasjonen noensinne har mottatt.

Det var tyve år siden et redningsfartøy ble døpt i Trondheim og derfor stor stas da det nye hurtiggående skip fikk navn. Tilstede under dåpen var hele ledelsen i Redningselskapet, deriblant generalsekretær Anne Enger Lahnstein, og også representanter fra byens styre og stell.

Også trønderpressen viet Trondheimskvinnen og hen-

nes gave stor oppmerksomhet gjennom sine reportasjer fra den vellykkede dåpsseremoni.

Hvem var egentlig denne Erna Olsen?

“E.U.” som var en av hennes beste venner skriver til *Folk og Land*:

Erna Olsen var en handlekraftig og raus person med kunstneriske evner og en vid horisont. Som ung besøkte hun en kostskole i England og hun studerte malerkunst i München før krigen. Hennes yrkesliv skulle imidlertid bli knyttet til sjøen og dens folk. Faren var opprinnelig kaptein i handelsflåten men drev senere utleie av presenninger til kystflåten med basis i et kontor i Fjordgaten i Trondheim.

Forts. side 11 ➡

For 30 år siden avslørte “Folk og Land” Tvind-imperiets forbrytelser

Etter 22 år på flukt er hovedmannen Mogens Amdi Petersen arrestert

Alle som leste “Folk og Land” i 1970-årene og begynnelsen av 80-årene vil huske avisens krav om offentlig granskning av Tvind-imperiets virksomheter i Norge.

Som eneste avis her hjemme avslørte vi den gang de groteske forhold på “Den reisende folkehøyskole” som Tvind-imperiet drev, trakk frem voldtektene av skolens elever under såkalte vennskapsreiser til den 3.verden, betegnet tøyinn-samlinger som gikk under navnet “U-landshjelp fra folk til folk”, som svindel og advarte sterkt mot den deltakelse i Tvind-imperiets “fredsarbeidet” i Afghanistan som i ettertid viste seg å være bygging av bl.a. en base for sovjetiske fly som skulle bombe afghanske bombedistrikter. Til tross for “Folk og Land”s advarsler som var underbygget av de sterkeste beviser, ble ingen-ting gjort. Fortsatt sendte

norske kommuner “vanske- len for lettest mulig å kvitte seg med et sosialt problem, og etter at de ofte svake og lett mottakelige gutter og jenter var kommet til denne marxistiske utklekningsanstalt ble det slutt på oppfølgingen av dem fra våre barnevernskontorer, og muligheten for at de ble ekspedert videre til en uvis skjebne i andre land var stor.

Først etter at “avhoppere” dannet “Landsforeningen mot Tvind i Norge” hvor medlemmer bekreftet “Folk og Land”s opplysninger, fulgte andre norske aviser opp med ytterligere avsløringer av Tvind-imperiets kriminelle virksomheter.

Da hadde vår avis allerede mottatt trusler om rettsak med krav om kjempeerstatninger. Truslene kom fra Tvinds høyborg i Danmark og stilet direkte til avisens redaktører - Kåre Haugerud og Kjell Blich Schreiner.

Den 19. februar i år kunne “Aftenposten” komme med følgende gode nyhet:

Etter 22 år på flukt, er Tvind-imperiets grunnlegger, Mogens Amdi Petersen, arrestert.

– En stor lettelse. Han er leder for en umenneskelig sekt som har utnyttet unge mennesker også her i landet, sier Ingrid Valle Ellingsen, tidligere leder av Landsforeningen mot Tvind i Norge.

Sammen med seks kolleger i Tvind-bevegelsen, er Amdi siktet for skattesvindel og økonomiske utroskap av opptil 75 millioner kroner.

Det var natt til søndag amerikansk politi pågrep Amdi på en flyplass i Los Angeles, og dansk politi krever nå at Tvind-lederen blir holdt fengslet i USA inntil han kan utleveres til Danmark.

Adolf Hitler kjente til Rudolf Hess’ “Fredsflyvning” til Storbritannia

Winston Churchill hindret en slutt på krigen i 1940

Et historikerteam fra England, USA og Frankrike som bearbeidet aktene fra det tyske rikets utenriksdepartement utga senere en dokumentsamling. - “Documents in Germany”. Her blir Rudolf Hess’ flyvning i mai 1941 til Skottland historisk utforsket.

En rekke brever fra den kjente geopolitiker Karl Haushofer og hans sønn Albrecht Haushofer, og også skrivelser fra Rudolf Hess, kaster lys over denne hittil så mystiske begivenhet.

8. september 1940 hadde Hess en samtale på to timer med Albrecht Haushofer, hvorunder Hess uten omsvøp talte med Haushofer om en britisk personlighet som man kunne formidle et første tysk fredsforsøk

til. Herr erklærte at man var klar over at en fortsettelse av krigen ville være selv-morderisk for den hvite rase. Etter Haushofers opp-tegnelser uttalte Hess ordrett: “Der Führer har ikke villet slå i stykker the Empi-

re og han vil det ikke i dag heller. Finnes det da ingen i England som er rede til fred?”

Etter lengere diskusjon foreslo Haushofer den unge hertug av Hamilton.

Albrecht Haushofer fortsetter: Av hele samtalen hadde jeg det sterke inntrykk at den ikke kunne ha vært ført uten der Führers samtykke”.

De offentlige dokumenter viste at Hess allerede i september 1940 forsøkte å bevege England til en fredslutning. En skrivelse som Albrecht Haushofer etter ønske av Hess sendte til hertugen av Hamilton over Portugal, ble oppsnappet av det britiske Secret Service og

Forts. side 11 ➡

Flyktningeproblemet under okkupasjonen av Norge

Fra Finn Størens memoarer

De tyske okkupasjonsmyndighetene som direkte forsøkte å mobilisere norsk arbeidskraft både hjemme i Norge og om mulig til tysk industri, kunne ikke rolig se på at arbeidskraften forsvant, og de begynte å ta represalier overfor flyktingenes hjemneværende familier. Strømmen gikk heller ikke bare til Sverige. Også til England var det mange som fant veien om bord på fiskekuttere og andre fartøyer. Og tyskerne måtte forutsette, at flyktingene til England var ungdom som ville melde seg som frivillige på engelsk side.

Det er ingen tvil om at det ble stadig mer risikabelt å organisere flukten vesterut og å begi seg iveri med disse små fartøyene, som meget ofte var slett utrustet for en slik tur, - utrustning var jo ikke lenger å få kjøpt. Jeg hørte aldri annet enn beundrende ord fra noen nordmann om disse vågehalsene. Men ble noen av langfarerne knepet av tyskerne, så var det en meget alvorlig sak for vedkommende, ofte gikk det om livet og henrettelsene av denne ungdommen skapte dyp forbitrelse i vide kretser. Flere av regjeringsmedlemmene beklaget seg hos Quisling over at tyskerne her gikk altfor hårdt frem og at det tyske politiet etterhånden foretok altfor mange arrestasjoner av mer og mindre vilkårlig karakter for å stoppe flukten. De hadde bedt Quisling om å gjøre forestillinger overfor tyskerne og protestere mot overgrepene og de altfor harde dommene som rammet ungdommen. Så som det hørte under meg å ta opp de vanskelige sakene med tyskerne, tilkalte Quisling meg og ba meg å ta meg av saken.

Jeg oppsøkte først Jonas Lie i Politidepartementet for å høre hvilket omfang flykt-

ningestrømmen hadde tatt. Lie så med stor skepsis på det var blitt i høy grad "moderne" å gå over grensen til Sverige og at mange av disse flyktingene matet de svenske og norske grensemyndighetene i Sverige med underlige historier om sine eventyrlige innsatser. Han innså at det sikkert var mange utmerkede mennesker som var rømt over, men medaljen hadde også den side, at det blant flyktingene til Sverige var en hel del av landets "skumrask", som fant livet i Sverige behageligere enn i Norge og spesielt i våre norske fengsler. Sikkerst var det denne kategori av flyktinger som skrek høyest over de forferdelige forhold i det arme Norge, og hadde mest å berette om merkelige innsatser. "I grunnen er vi jo glad over å være kvitt dem", sa Lie.

Deretter oppsøkte jeg sjefen for det tyske sikkerhetspolitiet, Standartenführer Fehlis. Jeg gjorde ham oppmerksom på, at Quisling og hans statsråder var i høy grad bekymret over den stadig økende iver hvormed tyskerne på dette område arresterte norske borgere - ofte bare på mistanke. Jeg fremholdt, at det for nordmenn var ganske ufattelig at tyskerne kunne dømme nordmenn til døden fordi om disse ble knepet under forsøk på å forlate landet. Fehlis svarte, at det ble gjort forskjell på flyktingene. Ingen, som var blitt tatt under fluktforsøk til Sverige, var blitt dømt til døden eller henrettet. Det var en annen kategori flyktinger som ble tatt under forsøk på flukt til England, av dem var flere dømt og skutt. For det første måtte disse på urettmessig måte sette seg i besiddelse av fartøyer og utrustning, for det annet søkte de til et land, som

Tyskland befant seg i krig med. De som var dømt til døden, hadde alle først erklært at de ville til England for å melde seg som soldater i kampen mot Tyskland. På dette punkt kunde de tyske myndigheter ikke forandre sitt standpunkt. Han fremholdt for meg, at etter kapitulasjonsavtalen av juni 1940 var Norge ikke lenger et krigførende land. Han mente også, at de tyske myndighetene med all tydelighet hadde gjort klart hvilken skjebne som ventet dem, som ble grepet under forsøk på å komme til England. Jeg tok på min side opp hele spørsmålet om de stadig mer omfattende arrestasjoner av norske borgere, til dels bare på mistanker. Det skapte stigende uro i sin alminnelighet og øket stadig vanskelighetene for den norske administrasjonen. Fehlis medga, at hans folk kanskje hadde vist for stor iver, og lovet å ta spørsmålet opp til overveielse. For øvrig lovet han å behandle omgående og rettferdig de spesielle tilfeller som jeg eventuelt måtte legge frem for ham skriftlig, og var det minste tvil til stede, skulde den komme den arresterte til gode.

Nå, mer var det ikke å oppnå, jeg takket for imøtekommenheten, så langt den rakk, og gikk. Gjennom Quisling fikk derpå statsrådene beskjed om å sende meg disse sakene med skriftlige og utførlige fremstillinger så det skulde være mulig å få raske og gunstige avgjørelser hos det tyske sikkerhetspoliti. Det var ikke siste gang jeg i disse årene besøkte SD på Victoria Terrasse. Det ble mange, mange ganger og med meget vekslende resultater. Det ville være en feilaktig karakteristikk om jeg sa, at vi her førte en kamp mot den tyske sikkerhetstjenesten (SD) og dens til dels

både kloke og imøtekomende menn. En kamp ville bare ha gjort forholdet vanskeligere og vanskeligere, ikke bare for den norske administrasjon, men minst like meget for de norske borgere hvis forsvar vi her førte. - Men fra mange kanter strømmet etterhånden fremstillingene inn til mitt kontor, ble bearbeidet der og overbrakt til SD. Ved arrestasjoner både hvor det nå gjaldt flyktingene og hvor disse ellers forekom, for eksempel ved gisselarrestasjoner, likeså foran rettssaker som førtes for de tyske krigsdomstolene, hadde vi stadig anledning til å følge med og fremlegge våre synspunkter for å mildne følgene og for å redde landsmenns liv. Hele denne aktivitet, hvor mennesker over hele landet medvirket, og hvor mitt kontor så å si ble en bearbeidelsescentral, kom etter okkupasjonen bare sjelden frem under rettssakene. I mange dommer finnes nok et par linjer om, at den domfelte har forsøkt å bistå landsmenn når disse var arrestert av SD. Men neppe i noe tilfelle har dette medvirket til en rimeligere dom. Man har - selvsagt med megen rett - ansett det som en selvfølgelig plikt vi hadde. Men at vi også oppfylte denne plikt og herunder hadde så mangesidig hjelp, har aldri vært fremholdt til vår fordel. Eilifsen-saken, med dens tragiske utgang, ble stående som det symbolske uttrykk for okkupasjonens hårdeste justis. Også den var faktisk fremtvunget av tyskerne. Den hadde på norsk side sin motvekt i vårt kontinuerlige arbeide for å bistå og redde landsmenn, spesielt dem som var tatt da de ville flykte fra landet.

Efter at Quisling hadde overtatt ledelsen av regjeringen, trådte som rimelig var, motsetningene mellom ham og Terboven klarere frem, - nå var der to som anså seg berettiget til det avgjørende ord i landet. Det kom etterhånden mer og mer til å prege forholdet mellom den norske adminis-

trasjonen som helhet og det tyske rikskommisariatets avdelinger, som ofte kom med plutselige krav og som anså seg mer berettiget til å bestemme, enn til å rådgi, samtidig med at de gjerne lot de norske myndigheter ha ansvaret utad. Jeg ble mer og mer fortrolig med den tanken at vi måtte sikre oss noen rapportører også innenfor den tyske leir, slik tyskerne tidlig sikret seg slike innenfor vår egen. Vi måtte se til å få utbygget et system, så vi på forhånd var noenlunde underrettet om hvilke mer og mindre forstyrrende skritt tyskerne var iferd med å ta. De spilte oss så mange puss og vi så så lite til det varme vennskap som de utad ga uttrykk for. Vi måtte stadig huske at de i Norge representerte et krigførende land og at deres egne nærmeste oppgave var å styrke sitt eget land, også på bekostning av Norges interesser.

Stadig mer fikk jeg også inntrykk av, at Terboven i Norge mest søkte å vareta personlige interesser og jeg mente etterhånden å få sikkerhet for, at han nærmest betraktet Norge som en sitron som det gjaldt å krysste mest mulig ut av. Terboven var først og fremst tysker, Tysklands og de egne interessene lå ham nå engang nærmest - tross han i denne tid hadde ansvaret også for Norges. Og som herren, så fulgte også i denne tiden mange av hans svenner. Det går heller ikke å se bort fra, at enkelte nordmenn i visse tilfeller gjorde tjeneste for tyskere fra rikskommisariatet, som benyttet sin makt til å skaffe seg rent personlige økonomiske fordeler i landet.

En oppgave ble det derfor å skaffe seg et eget etterrettingsvesen. Men ikke var det noen lett oppgave, og ikke kunne jeg regne med at tyskerne på sin side ville oppfatte denne virksomheten som særlig vennligsinnet. Eller rolig avfinne seg med den, slik vi på vår side var tvungne til.

Men dette er en annen historie. ●

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER
Telefon 61 33 20 87

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).
Giro: 7877.08.52594

Abonnement (6 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

Sagt den gang - og i dag

Hva skrev vel ikke de "gode" nordmenn fra kulturfronten om Knut Hamsun etter frigjøringa?

Utklippene fra de forskjellige aviser tok Marie vare på.

Sigrd Undset skrev:

"Hamsun kan vel ikke dømmes til døden. Men han må få fengselsstraff og hans eiendom konfiskeres. Han bør vel sendes til forvaring på et eller annet hjem".

Nils Chr.Brøgger skrev:

"Beslaglegg Hamsuns store verdier og realiser dem til fordel for det fond for løslatte fanger som er under dannelse. La heller hans forlag bevilge ham en liten, bitte liten, sum for året, nok til at han har tak over hodet, og at han ikke helt svelter i hjel".

Og hva skriver vel ikke Åsmund Brynhildsen:

"Den ånd som taler i Knut Hamsuns verker er den samme som den der i en suveren forakt for mennesker bygget gasskamre for de uønskede".

Den 19. februar i år kom det andre ord fra kulturfronten.

Ved Knut Hamsuns grav i hagen på Nørholm sto en gruppe mennesker og mintes dikteren i forbindelse med 50-årsdagen for hans død.

Ved blomsternedleggelsen talte tidligere kulturminister Lars Roald Langslet:

"Det er ikke den døde Knut Hamsun vi bærer blomster til i dag. Vi hedrer den mest levende av alle våre døde diktere - den mest levende ved siden av en annen Grimstadboer: Henrik Ibsen".

Vi skulle gjerne ha visst hva Victoria Hamsun, dikterens barnebarn og datter av frontkjemperen og NS-stridsmannen Arild, følte i denne stund.

Det er hun og familien som nå bor på gården og som gjennom et ufattelig strev har fått gjenopprettet gården slik den var i Knut Hamsuns eie.

Det prektige våningshus ligger der hvitmalt og den vakre hage er nystelt, klar til vårens og sommerens blomstring.

Søker feltpost brev og kort brukt under krigen fra frivillige Norske Frontsøstere og soldater for posthistoriske studier, også foto med tilknytning til post/feltposttjenesten samt brevsensur.

Bjarne J. Fjeld, Myrmellom - 1925 Blaker
Tlf. 63 82 81 93

Per Bradley bærer solkorset på sitt bryst og regner seg fortsatt som NS-mann

Tar sterk avstand fra dagens nynazister som er en hardbarket bande

Et intervju Bergens Tidende har hatt med vår venn og trofaste kampfelle Per Bradley bør også "Folk og Land"s lesere få innsyn i.

Det gir oss fektisk et sant bilde av hvilken idealist denne kjernekar er, - og hvilke utrolige kunnskaper han er i besittelse av.

Per Bradley (88) vakler ikke. Bergenser, Nordnæsgutt, stormazist (B.T.s betegnelse), frontkjemper, lege og - filosof!

Vi er i en enkel leilighet i Oslo sentrum. På veggene henger klassisk kunst. Bokhyllene rommer nok til å fylle et middels bygdebibliotek.

Foran oss står en høyrest, atletisk bygget mann. Han står i bar overkropp, og et tatoveret solkors brenner mot oss på brystkassen.

- Velkommen inn, jeg beklager rotet. Jeg holder på med klesvask mellom 9 og 11, sier han på et dannet bergensk. - Et lite øyeblikk, så skal jeg få på meg en skjorte.

Han velger en svart. Fotograf Borge hjelper ham med å kneppe ermene. Hendene er ikke så førlige som de var da de klemte om granater og Schmeiser-maskinpistolen på Østfronten.

- Det var en uforsiktig lege som opererte en skade da jeg sonet landssvikdommen på Ila, forklarer han.

- Følg fanen

Det er en uvanlig livshistorie vi nå skal fortelle. Om en gutt som brått ble mann, og som valgte den andre siden. Bevisst, og uten tvil.

I dag står han i stuen sin uten anger i sitt 89 år. Klar i tanken, med en erindringsans som vi på halve hans

alder må misunne. Han står som skåret ut av vår oppfatning av den høyreiste arier.

- I Nordnæs Bataillon lærte jeg å marsjere, sier han uoppfordret når vi kaster et blick på bladet Nordnæsgutten, som ligger på stuebordet.

- Ha blikket festet på fanen, så retter du deg opp, sa sjefen da vi marsjerte nedover Kalfaret.

Året var 1926. Siden marsjerte Per Bradley under andre faner, med Solkors, hakekors og dødens symboler.

Om veien til nazismen sier han:

- Jeg kom hjem til Bergen i 1935 etter noen år til sjøs. Den 3. mai var jeg på årsfesten til Nordnæs Bataillon, på Terminus.

Dagen etter meldte jeg meg inn i Nasjonal Samling (NS), ved kontoret i Bergen 4.5-35.

- Hvorfor?

- For å kjempe mot bolsjevikene. Som 16-åring, i 1929, var jeg med min onkel Ingolf Hysing Olsen til Murmansk. Vi seilte med bomull. Da jeg så de elendige kvinnene som losset skipet, spyttet blod og var herjet av tuberkulose, bestemte jeg meg. Dette skal min mor aldri utsettes for. For meg ble det en plikt å kjempe mot Stalin. Jeg var aldri i tvil, og har aldri vært det siden.

Opera

Det er en skjebnens ironi at Per vokste opp i en vei som etter krigen fikk navn fra en krigshelt som falt på rett side. Fredrik W. Rieber-Mohn. Han var Milorgmann og døde i kamp mot det systemet Bradley marsjerte under og kjempet for.

Den unge kjøpmannssønnen fra Fjøsanger hadde imidlertid andre talenter enn å kunne marsjere. Han kunne synge. Ved Musikkonservatoriet utviklet han en basstemme som kanskje kunne banet vei for en fredelig karriere.

Men han valgte en annen vei.

Til kamp, for Quisling

Gjennom en bekjent av familien fikk Per Bradley arbeid ved Götaverket i Göteborg. Her jobbet han nattskift og tok operatimer på formiddagen.

- Jeg gikk i lære hos en fantastisk, russisk sangpedagog, som hadde mistet hele sin familie under Stalins pogromer (utryddelser).

Det svekket ikke Pers beslutning om å kjempe mot Den røde hær.

Da Hitler invaderte Norge i april 1940, skyndte han seg hjem for å delta i den store striden.

På Vidkun Quislings side.

Han fikk jobb i NS, og bygde opp en organisasjon i Oslo som han mener ble mønster for resten av landet. Han behersket tysk, og oversatte krigshåndbøker til norsk: "Kriegführung ist eine Kunst..." memorerer han ordrett i dag.

- Jeg var aldri i tvil om at jeg valgte rett, selv om jeg snart skjønnte at vi kom til å tape krigen.

I den første tiden leide han en trang hybel sammen med en annen ung NS-mann. For å få denne til å sovne om kvelden lå Per Bradley og leste høyt fra Goethes klassiske verk "Faust". På tysk, naturligvis.

- Når jeg våknet neste morgen, hendte det at Per

Forts. side 4 ➔

Per Bradley bærer solkorset på ...

Forts. fra side 3

fortsatt leste høyt, forteller hybelkameraten til Bergens Tidende.

Krig

Så snart Den norske Legion ble opprettet i 1941, vervet Per Bradley seg, fra dag én. Til en gren av Waffen SS.

Etter grunnopplæring i Norge gikk turen til Tyskland, og deretter direkte til Østfronten.

- Vinteren 1942 kom jeg til fronten ved Leningrad. Det var grusomt kaldt, minus 40 grader, uke etter uke. De spanske soldatene fra Francos Blå legion som lå ved siden av oss, forfrøs både armer og bein og måtte amputere.

Bradley selv forfrøs tærne, og viser oss skadene i dag, 60 år etter.

- Hva følte du for de millioner av sivile russere som sultet og frøs i hjel inne i den beleirede byen?

- Det var ubehagelig for alle. Men det var krig, enten dem eller oss. Forresten delte vi stridsrasjonene våre med lokalbefolkningen, selv om det ikke var lov.

Mest av alt tenkte jeg likevel på mor.

Medalje for død

Frem fra skatollet fisker Per Bradley en liten eske. Den inneholder blant mye annet tyske tapperhetsmedaljer.

“Kriegsverdienstkreuz 2. klasse mit Schwerter” er den gjevreste for eieren. Den fikk han for innsatsen som underoffiser i fremste linje.

- Hva gjorde du?

- Jeg gjorde raid bak stalinistenes rekker. Vi sprengte bunkere og panserkjøretøy. Lå helt stille til de russiske tanksene var noen meter fra oss. Så kastet vi sprengstoffbomber på fem kilo, GeBaltladungen, som blåste panseret i filler.

- Hvor mange mennesker har du drept?

- Jeg vet ikke. De som var inne i panservognene hadde

ikke en sjanse. Da bensinen tok fyr, ble de brent levende.

Men det var en fantastisk følelse, en nytelse, å ligge der 50 meter foran mine egne menn, som ga meg dekning, hele tiden. Ni mann som jeg stolte på - og som stolte på meg.

- Tok dere fanger?

- Ja, noen.

- Hva gjorde dere med dem?

- De ble sendt bakover, og havnet vel i fangeleirer. Jeg vet ikke så mye om det. Vi hadde nok med striden i første front.

- Gikk dere norske på ski?

- Nei, men ofte tråkket vi på russiske lik. Flest asiater.

På vei tilbake fra en slik operasjon kom Per Bradley og hans menn i kamp med en russisk patrulje.

- Jeg fikk en kule som gikk inn i skulderen og kom ut igjen nede i ryggen.

Med det var den aktive krigsinnsatsen over for mannen som hatet bolsjevikene. Via et feltlasarett i Riga kom han hjem til Norge. Straks gikk han inn igjen i partiets tjeneste, ved NS' etterretningskontor. Hans sjef ble minister Rolf Jørgen Fuglesang, Vidkun Quislings stedfortreder og nærmeste medarbeider.

- Egentlig fikk jeg tilbud om å bli fylkesfører for NS i Hordaland og Sogn og Fjordane. Men siden min mor, Ioanna, var leder for NS-kvinnene der borte, min far, Gunnar, var sjef for Senior-Hirden, og min bror Jacob leder av Ung-Hirden, takket jeg nei. Det ville bli for mye på én familie, sier Per Bradley.

Jacob Rytter Bradley var for øvrig en aktiv agent for tyskerne på Vestlandet. Han ledet jakten på kommunisten Peder Furubotten, fra Hotel Terminus i Bergen. Senere ble han sendt til Grønland av tyskerne, der han ble tatt til fange av amerikanerne og havnet i fangenskap i USA. Han kom aldri tilbake til Norge, og

døde i Sverige for to år siden, 84 år gammel.

- Hva var dine oppgaver på partikontoret til NS?

- Jeg gjorde mye. Var bindeledd mellom partiet og fylkene. Laget utkast til nye lover. Jeg deltok på de fleste riksmøter og andre tilstelninger.

- Gikk du i uniform?

- Ja.

- Var du bevæpnet?

- Ja, jeg hadde en pistol festet på ryggen. Under uniformsskjorten.

Hvor torsdag løp Per Bradley fra partikontoret i Rådhusgaten 17 opp til Slotet. Her ventet Vidkun Quisling på rapportene om rikets tilstand.

- Rapportene skrev jeg på bakgrunn av informasjon som kom inn fra fylkene.

- Hvordan var Vidkun Quisling?

- Han var en meget begavet mann. Meget begavet, men litt naiv. Det var helt galt å dømme ham til døden etter en lov som først ble vedtatt etter hans død.

Etterbyrden

Den 5. mai 1945 giftet Per Bradley seg med hjelpepleier Henny Marie Bækken fra Hamar. Den 7. mai kapitulerte Tyskland. Og den 10. mai ble Bradley arrestert.

- Jeg satt hjemme i leiligheten og ventet. Det var ikke annet å gjøre. Jeg bar Solkorset til siste slutt.

Etter et knapt år på Ilebu (tidligere Grini, nå Ila landsfengsel), ble Per Bradley dømt til syv års straffarbeid. Anklagen lød; “for ved våpen i hånd å ha kjempet for Tyskland mot de allierte...”.

I fangenskap pådrog han seg tuberkulose, ifølge han selv på grunn av bevisst underernæring i leiren.

Sommeren 1949 ble han løslatt. Helsen var skral, men han kom snart til kraftene igjen.

Et nytt liv

De neste 50 år av hans liv

ble ikke like dramatiske, selv om begivenhetene har stått i kø.

Han måtte gi opp operakarrieren, så han begynte på kontor hos Norsk Gallup. Da faren døde i en trafikkulykke i Fana, dro han hjem til Bergen og overtok familiens forretning med landbruksmaskiner. Senere ble denne solgt.

I 1970, i en alder av 58 år, begynner han på medisinstudiet i Bergen. Seks år senere er han utdannet lege, og har turnus på Stord, senere i Finnmark. Han blir distriktslege med base i Lebesby, og er der i tre år. Deretter drar han til Bærum og åpner praksis som allmennpraktiker.

I dag studerer han filosofiske skrifter og har nettopp avsluttet femte kapittel i en egen avhandling, på tysk, om emnet: “Hvor livet ble av i filosofien etter Platon”!

Om kvelden leser han spansk for å kunne snakke med barnebarnsbarn som bor i Palma de Mallorca.

Epilog

Per Bradley regner seg altså fortsatt som NS-mann, som Quislings mann, 56 år etter at nazismen ble knust. 56 år etter at Quisling ble skutt.

Men han har ingen sans for dagens nynazister.

- De er en hardbarket bande som herjer rundt i gatene. Det tar jeg sterkt avstand fra.

- Er du politisk interessert?

- Ja, jeg er med i Fremskrittspartiet. Det er Gud bedre meg det eneste partiet som ikke har brutt noen valglofter.

Sier Per Valerius Bradley, og følger oss ut i en kjølig høstdag i Oslo sentrum, oktober 2001.

Nordnæsgutter og frontkjempere

70 år etter sin tjeneste som buekorpsgutt i Nordnæs bataljon ble Per Bradley ekskludert av gamlegutta. Årsaken var hans frimodige ytringer i “Bergens Tidende”.

En av dem som reagerte var **Geir Ove Karlsen**.

I samme avis fikk han god spalteplass for følgende:

Per Valenius Bradley valgte feil side under krigen, kan vi lese i BT.

Enkelte vil kanskje mene at Bradley har betalt sin gjeld til samfunnet gjennom den harde straff som ble frontkjemperne til del under rettsoppgjøret. Norsk rettspraksis og rettsforståelse er faktisk tuftet på dette prinsipp. For dem som imidlertid mener at frontkjemperne aldri kan straffes nok, men i stedet skal trakasseres og hundses resten av sine liv, må Nordnæsguttene ekskludert av Bradley være en

flott førjulspressang.

Da foreningen mottok henvendelser fra personer som syntes det var “ekkelig” at BT (!) knyttet Bradleys valg under okkupasjonen opp til hans deltakelse i buekorpsene som ung gutt, ble Bradley ekskludert med øyeblikkelig virkning. “I Bergen skal folk vite hva buekorpsene står for. Derfor ble vedtaket om eksklusjon gjort”, uttaler styremedlem Louis Hansen. Og hvilke verdier har foreningen så formidlet med dette vedtaket? At en mann som har sonet sin lange straff for sin krigsdeltakelse for mer enn et halvt århundre siden, nå er rettsløs og uønsket som tilbakevendt i samfunnets hverdagsliv? At ingen som var medlemmer av NS er funnet verdig til å stå på en navneliste sammen med andre buekorpsentusiaster? At det frie samfunnet motstandsfolk kjempet og døde for ikke gjelder for alle?

Forts. side 5 ➡

Nordnæsgutter og frontkjempere

Forts. fra side 4

Jeg tør komme med et lite forslag til de selvoppnevnte dommere i foreningen: Hva med å ekskludere samtlige gjenlevende bergensere av de nærmere 250.000 nordmenn som ikke tilhørte NS, men som frivillig arbeidet på tyske militære anlegg under krigen, og derigjennom ga tyskerne uvurderlig hjelp i å befeste og forsvare Festung Norwegen mot allierte raids og angrep? Selv om disse utrolig nok aldri ble tiltalt for landssvik, kan vel ikke deres godt betalte bistand til tyskerne være i tråd med buekorpsenes verdinormer? Har en arbeider som monterte kanoner for tyskerne gjort seg fortjent til å bære foreningens fane på 17. mai?

Eksklusjonen kan virke som en bagatell. I virkeligheten er det et uttrykk for et menneskesyn vi hadde håpet forsvant med de totalitære regimer i 1945. Å tro at samtlige NS-medlemmer og frontkjemperne representerer "dårlig menneskemateriale" som ikke fortjener tillit og deltakelse i frivillige organisasjoner, er intet mindre enn en krampaktig fastholdelse av okkupasjonstidens fastfrosede propagandabilde av "rett og gal side". Det skulle være nok å nevne to eksempler: NS-minister Eivind Blehr ble av tyskerne sett på som en kompromissløs motstander av det tyske rikskommissariats ledelse av det okkuperte Norge, og måtte i 1944 forlate sin stilling. Under rettsoppgjøret ble han berømmet for sin faste kamp for norske interesser, og får å ha tvunget igjennom flere tiltak overfor tyskerne for bl.a. å sikre den norske sivilbefolkningen livsnødvendige forsyninger. Opp mot ham i dette eksempelet kan vi sette motstandsmannen "Gulosten", som er navngitt i flere etterkrigsbøker. "Gulosten" var en vanekriminell med utallige dommer i førkrigstiden, og fort-

satte sin bane da han sommeren 1945 i sterkt beruset tilstand skjøt ned og drepte to ubevæpnede tyske fanger, under sin jakt på mer brennevin. Historien er uomtvistelig dokumentert, også i vår offisielle historie. "Gulosten" ble imidlertid ikke tiltalt for hendelsen! Blehr ville altså bli kastet ut av Nordnæsguttene forening - slik tyskerne kastet ham ut av det politiske liv. Motstandsmannen "Gulosten", en vanekriminell drapsmann, ville antakeligvis bli værende i Nordnæsguttene stolte rekker.

Eksempelene kan synes ekstreme - men de er tross alt den ytterste konsekvens av et menneskesyn hvor man usynliggjør enkeltindividens karakter ved å sette dem under overskriften "NS-mann" eller "frontkjemper", og dermed mener å vite nøyaktig hva slags menneske dette er.

Jeg er selv Arbeiderpartimann og tidligere buekorpsgutt. Jeg har derfor ingenting til felles med tilhengere av ideologier på ytterste fløy. Jeg gremmes likevel over at foreningen viser så liten forståelse for hva kampen mot totalitære ideologier handler om. Å ekskludere mennesker fra en organisasjon på grunnlag av at enkelte uttrykker ubehag for hva vedkommende mente for 60 år siden, er intet annet enn meningsterror og trakkassering. Det er en simpel handling begått mot en mann på nesten 90 år, som for lengst har gjort opp sin gjeld til samfunnet.

Vårt samfunns demokratiske prinsipper - som våre falne motstandsfolk kjempet og døde for - tilsier at intet menneske lenger skal være rettsløst. Dette enkle, men uvurderlige prinsipp har Nordnæsguttene Forening glemt, i sin iver etter å fortelle Bergens borgere hvilke "verdier" foreningen står for. At styremedlemmene i

en slik forening ikke har mer ryggrad, er intet mindre enn en skam.

Er vi nazi-etterkommere?

Folk og Land har fått en henvendelse fra en skolegutt i Østfold.

Han og to av hans venner hadde oldeforeldre som i mellomkrigstiden var medlemmer av Fedrelandslaget. Når de nå nevner dette for eldre mennesker får de ofte høre at de er "nazi-etterkommere". Skoleguttens spørsmål om vi kan fortelle litt om dette parti som han ikke vet noe som helst om.

Det vil vi.

Fedrelandslaget var et politisk parti, opprinnelig stiftet som en nasjonal, ikke partipolitisk organisasjon.

Selve stiftelsen fant sted den 25. juni 1925 etter initiativ av ingeniør J.Lehmkuhl, Chr.Michelsen og Fritjhof Nansen.

Formålet var å bekjempe den revolusjonære sosialisme og de sosialistiske partier i alminnelighet.

Partiet fikk straks stor tilslutning og nådde toppen i 1927 da Tranmæl fastslo at Det norske arbeiderparti var et revolusjonært klasseparti og at det ikke var noen forskjell mellom Kommunistpartiet og hans eget parti. Nygaardsvold bekreftet også det.

Fra 1931 satte imidlertid den internasjonale økonomiske krise inn også i Norge. Den splittet de borgerlige partier og rev grunnlaget vekk for Fedrelandslaget, som også så sterkt kritisk på partienes evne og vilje til å finne nye veier ut av krisen. Etter valget i 1933 besluttet det seg til å opptre som eget parti og vedtok sitt eget politiske program.

Ved krigsutbruddet ble Fedrelandslagets arbeide først nedlagt, - men deretter gjenopptatt.

Allerede i mai 1940 mens kampene pågikk i Norge var

Fedrelandslaget på pletten med å tilby det samarbeid med Tyskland som Vidkun Quisling senere overtok og ble dømt til døden for. I spissen sto bl.a. de menn som i 1937 brøt med Nasjonal Samling på grunn av Vidkun Quislings manglende vilje til å fortynke sitt parti og å gå inn for en nærmest ekstrem nazisme. (Hjortfraksjonen).

Ingeniør J.Lehmkuhl var Fedrelandslagets formann frem til 1939. Etter den tid overtok Victor Mogens vervet.

Han ble fengslet etter okkupasjonen, men enstemmig frifunnet under rettssaken mot ham. (!)

Det var høyre som ga oss Nygaardsvold

V.N.S.

Kanskje *Folk og Land* bør kjenne denne episode fra valget i 1934. Det gjaldt vervet som Stortingets president...

Det hadde seg i all korthet slik, at Bondepartiet (nå Senterpartiet) sa seg villig til å slutte opp om Høyre hvis dette i stedet for Hambro ville stille opp Lykke som sin kandidat. Dette førte med seg en ubehagelig dissonans i ouverturen til det borgerlige samarbeid på tinget. Det sto nå opp til Høyre hvorvidt et slikt samarbeid skulle finne sted eller om partiet ut fra lojalitetsfølelse ville holde fast ved Hambro. Alle var enig i at Lykke var den dyktigste leder av Stortinget i de siste tre decennier, skrev jeg den gang i min avis. Så meget mer trygt kunne Høyre derfor ha satt opp Lykke og sikret de borgerlige partier presidentstolen. Og da Hambro selv ikke trakk seg tilbake - den mest taktfulle løsning av problemet - så holdt Høyre fast på Hambro. Det hele ble en personsak i stedet for en nasjonalsak. Det ble, hva fremtiden også viste, en

meget kostbar honnør fra Høyres side.

Det ble deretter Nygaardsvold som tok sete i presidentstolen. Lojaliteten overfor Hambro, i stedet for overfor partiet ga oss "det revolusjonære Arbeiderpartis parlamentariske fører, herr Johan Nygaardsvold". Den gang var nemlig AP - som de fleste vil vite - revolusjonært.

Det var jo en opprørstale av en ung skribent i en avis som nøt godt av bidrag fra Høyres Centralstyre, men jeg hadde visse forestillinger om at en journalist måtte holde på "den marmorerte sannhet" og andre stolte ord hentet fra de store middager i Presseforbundet.

Men farlig var det.

Heldigvis fikk jeg et par dager etter støtte av staben i "Stavangeren", Høyreavisen i Stavanger. Men la dette stå fast: Høyre ga oss Nygaardsvold, som det påfølgende år ble statsminister, - og var det til 1945.

Men hvordan ville historien sett ut i Norge, hvis Høyre (og Hambro) hadde gått inn for Bondepartiets forslag?

Svake som Russland

Nå må vi slutte å le av russerne og gjøre narr av dem for at de ikke holder mål. Vi er faktisk ikke det grann bedre sjøl.

Tidl. Kaptein, nå Frp-politiker Per Roar Bredvold, iflg. "Østlendingen".

Beseiret av motstanderen

I bladet "Tidehverv" kunne vi i mai 1946 finne denne notis:

- NS-folk og jøssinger har byttet idealer under kampen. NS-folk er nå motstandere av vold og tilhengere av åndsfrihet, rettsikkerhet og toleranse, mens jøssingene tror på censur, makt og tvang. Begge parter har latt seg beseire av motstanderen, men ingen av dem synes ennå å ha oppdaget det.

En frontkjempers tanker i år 2000

I en alder av 85 år har man et langt liv å se tilbake på. Det kan ha vært mer eller mindre opplevelserikt og turbulent, ja dramatisk. Flere av ens egne skjebnesvangre valg kunne man ønske ugjort. Det gjelder vel for de fleste mennesker, også meg.

Egentlig burde vi kanskje alle følge Blaise Pascals vise råd: "De fleste av verdens ulykker kunne unngås hvis menneskene ville holde seg i ro på sine værelser". Arthur Schopenhauer, den største av alle Pessimismens filosofer, sa omtrent det samme, enda kortere: "Unngå store foranstaltninger!" René Descartes mente: "Den som lever skjult, lever godt". Og Will Durant uttalte noe lignende, med en mer humoristisk vri: "Noe vi kan lære av Historien, er at *ingenting* ofte er en god ting å gjøre og alltid en fornuftig ting å si".

Disse uttalelsene er alle paradokser. De kloke råd lar seg neppe etterleve, fordi verden da ville gå i stå.

Allikevel er ordene verd ettertanke. En annen konsekvens ville nemlig være at vi ble befridd for meget av alt det som gjør vår verden til et galehus, en pine og en redsel; krig, kriminalitet, overbefolkning og naturødeleggelse. En herre som sitter i ro på sitt værelse, begynner ingen krig. Schopenhauer satt hele sitt liv på en stol og betraktet "verdens elendighetsskuespill". På grunnlag av sine iakttagelser og spekulasjoner utviklet han sitt pessimistiske verdenssyn, som i dag tør være mer aktuelt enn noensinne, hvor blant annet krig må ansees nærmest som det normale.

Men så til saken. En eventuell leser vil nå kanskje be meg om svar på to spørsmål:

1. Hvorfor meldte du deg til kamp på østfronten?

2. Angrer du på ditt valg?

Til det første spørsmålet vil jeg svare at mine beveggrunner var meget sammenfattet. Særlig for min nærmeste familie, hvor alle var "gode nordmenn", virket det nok uforståelig og som et sjokk - den gang.

Senere, etter avsløringen av det sovjetiske regimes uhyrligheter, kan nok Henriens gang og mine egne handlinger ha kommet i et noe annet lys, et annet perspektiv.

Jeg vil her sterkt understreke at jeg ikke lot meg lokke og forlede av noen- som helst propaganda. Jeg hadde mine egne forestillinger og gikk mine egne veier. Jeg var sterkt opptatt av begrepet "faren fra øst". Harmen over Sovjetunionens uprovoserte angrep på vårt naboland Finland var en medvirkende årsak til mine holdninger.

Når det stadig påstås at vi frontkjempere sloss for Hitler og nasjonalsosialismen, er det en grov forenkling og forvridning av sannheten. Man burde legge mer vekt på hvem og hva vi sloss *mot*. Til sammenligning vil vel ingen påstå at nordmennene i allierte styrker sloss for Churchill og Storbritannia eller USA. Nei, de sloss for Norge. Og det respekterer jeg dem for. Så det ville være rimelig at også vi ble møtt med en viss forståelse.

En annen, tungtveiende årsak til min holdning var de norske politikeres mangel på fremsyn og handlekraft og de militæres unnfalighet og feighet. Vårt lands topografi er av en slik beskaffenhet at det burde ansees som nærmest umulig å invadere og okkupere, selv med store fiendtlige styrker. Hvis vi hadde mobilisert effektivt i tide, ville en eventuell angriper ha betenkt seg grundig.

Men Norge lot seg overrumple og invadere av en rela-

tivt liten tysk styrke, med alt hva det kom til medføre av nedverdiggelse, ulykke og død for vår nasjon.

(Ta en titt på kartet! Hvordan er det mulig å erobre våre viktigste byer, som Oslo, Bergen, Trondheim, Narvik og Tromsø, beliggende dypt inne i et landskap av fjorder og fjell? Men det skjedde, nærmest natten over. Les Bjørn Bjørnsens bøker "Det utrolige døgnet" og "Narvik".)

Da den norske mobilisering viste seg å være totalt ineffektiv og treg (pr. brev!) samlet løse grupper av unge menn seg rundt i landet og dro ut i en håpløs kamp. Jeg deltok selv i en slik gruppe, men jeg kan, med mine senere krigserfaringer, bare karakterisere denne kampen i 1940 som en rekke spredte skjærmysler.

Kapitulasjonen i juni 1940 er et annet ømt punkt for våre norske historieforskere. Dokumentets tyske originaltekst blir, med hensikt, galt oversatt. Hvis det virkelig var så at den norske stat fortsatte krigen, er det ganske underlig at norske krigsfanger ble satt fri etter kort tid, og de offiserer og mannskaper som hadde reddet seg over til Sverige, fikk vende tilbake.

Men nå nok om dette. Spørsmålene interesserer meg ikke lenger i dag.

I årene 1940-41 ble jeg etter hvert mer og mer nedfor. Tyskernes plutselige, uventede angrep på Sovjetunionen 22.06. 1941 innebar en historisk, total endring av frontene. Det ble naturlig for meg å se Sovjet som den nye fiende, som kunne bli enda farligere enn Tyskland i et lengre perspektiv.

I løpet av våren 1942 begynte det å dukke opp norske frontkjempere i Oslos gater. De var på permisjon eller var såret. Det var røslige karer. På jakkene

kunne man se jernkorsets trefargede bånd, stormmerket og kanskje nærkampspennen og såretmerket. Jeg må tilstå at jeg følte en viss beundring. Her var *norske* soldater som hadde vært i virkelig kamp. Jeg tenkte; slike gutter skulle vi hatt i 1940! Hvis Norge hadde mobilisert i tide, ville vi hatt tohundretusen til trehundretusen mann under våpen langs hele vår kyst og i innlandet.

Lite ante jeg den gang om den forferdelige vinteren som disse soldatene hadde gjennomlevd i øst; kulden, skyttergravslivet, bunkerne, sølen, lusene, de blodige kampene, den dårlige maten, mangelen på søvn. Senere fikk jeg jo selv lære alt dette å kjenne.

Midt på sommeren 1942 var min depresjon så sterk og min tilværelse så elendig at jeg tok min beslutning. Jeg ville vekk, uansett hva følgene måtte bli.

På lastebåen "Wuri" ble vi fraktet over Skagerrak, det den gang livsfarlige farvann, ned til Nord-Jylland. Derfra gikk turen med somletog via Hamburg til Elsass, hvor opplæringen besto i idrett av mange slag, som svømming, løp, boksing og hard eksersis. Etter noen måneder gikk ferden videre til Kärnten i Østerrike. Der var eksersisen enda hardere, men knapt så brutal som det man kan se på amerikanske og britiske filmer. Vi var allikevel nå så grundig leie av eksersis og brølende offiserer at vi nærmest jublet da marsjordren kom i den første uken av november 1942. Vi skulle til Russland, til fronten langt der borte i øst! Da vi marsjerte i tre rekker til jernbanestasjonen i Klagenfurt, med hornorkester, sto folk tett i gatene, og enkelte kvinner løp til med blomster. Forrest gikk tre veldige nordmenn, alle to meter høye. I slike situasjoner er det dessverre lett å glemme hva frontsoldaten bittert må lære, at krig ikke er noen søndagstur. Ute ved fronten finnes verken hornorkester eller blomsterbuketter - eller en Lili Mar-

leen. Enkelte soldaters kroppshøyde kan nok være imponerende, men ingen garanti for overlevelse. Dyktigheten, tapperheten og manndomsprøven er ikke alltid relatert til høyden.

(Den mest dekorerte soldat i den andre verdenskrig er en liten tass av en amerikaner.)

Etter 30 døgn i tettpakkede, kalde godsvogner ble vi lastet ut i Kaukasus, i en ubeskrivelig, dyp søle, og kom straks i kamp nær Ordjonikidse. Vi ble opptatt i rekkene av "gamle", kamperfarne soldater i divisjon WIKING. Det var folk som ikke lot seg sjokkere av bomberegner og artilleriangrep. Etter kort tid oppsto et kameratskap som er særegent for frontsoldater i alle arméer.

Mine egne frontopplevelser i de følgende 2-3 år har jeg beskrevet annetsteds.

Jeg har i ettertid gitt enkelte skarpe, skriftlige svar til folk som tydeligvis ser det som sin oppgave å spre løgner om WIKING og andre formasjoner hvor nordmenn deltok. Men mine tilsvarende blir naturligvis aldri trykt i de organer som fremsetter slike påstander. Det samme skjer i Fjernsynet. Der satt engang en gammel kommunist og Pol Pot-tilhenger og fantaserte frekt om forbrytelser som WIKING skulle ha begått. I panelet var ingen til stede som kunne ha gitt ham det svar han fortjente. Hans løgner blir stående uimotsagt. Men dette er vi overlevende veteraner herdet mot, etter nær 60 års løgnspredning og trakassering. Vi førte regulær krig, intet annet. Vi hadde ingen del i de forbrytelser som ble begått langt bak vår rygg, og som var helt ukjente for oss.

Som eksempel på den strenge disiplin vi var underlagt, kunne jeg her sitere de ti bud for anstendig krigføring som sto trykt i våre tjenestebøker, men det ville fylle for meget her. Også divisjon WIKING kjempet under disse strenge regler. General Felix Stei-

Forts. side 7 ➡

ner, som ledet vår divisjon med tapperhet og menneskelighet, ble løslatt fra krigsfangenskap allerede i 1948. Sammen med noen andre tyske generaler fikk han i oppdrag av det amerikanske krigsakademi West Point å forberede opprettelsen av "Bundeswehr" (Vest-Tysklands forsvar). Det skjedde i 1952, og oppdraget ble avsluttet to år senere. General Steiner har flere ganger etter krigen besøkt USA, og i det amerikanske krigsakademi henger et bilde av generalen på veggen. Det er blitt skrevet om ham: "Hvis det hadde vært den minste sannhet i divisjonens angivelige krigsforbrytelser, tror vi nok at han var blitt hengt opp et ganske annet sted - uten glass og ramme".

Til spørsmål nr. 2, om hvorvidt jeg angrer, kan jeg gi et nyansert svar. Nei, jeg angrer ikke på min deltagelse i kampen i øst. Sovjet-systemets grusomme historie er omsider blitt kjent. Jeg har derfor god samvittighet. Opplevelsen av Sovjetunionen, så å si innenfra, ga meg en erfaring som jeg nå i min alderdom ikke ville være foruten. Den ga meg dessuten ytterligere grunnlag for min personlige, dypt pessimistiske filosofi. Schopenhauer satt på sin stol og betraktet jordelivets redselsfulle vilkår. Jeg lå ute i felten og ervervet den samme viten, den samme forferdelse.

Disse inntrykkene har bestemt mitt livssyn og mitt valg av studier etter krigen. De spenner over et bredt spekter av humaniora og naturvitenskaper.

Men burde jeg kanskje angre at jeg ikke forsøkte å berge meg noenlunde helskinnet gjennom krigsårene i Norge, som flyplassarbeider, brakkebaron, svartebørshai eller lignende? Disse eventualitetene avviser jeg. Tilfeldigheter kunne godt ha gjort at jeg var blitt sabotør, Englandsfarer, rømling i Sverige eller en av "gutta på skauen". All ære til den norske motstandskamp, men nå må nordmenn

lære å forstå at krigen ble avgjort på de store fronter, i Russland, i Europa, i Afrika og Asia, ikke i lille Norge. De eneste som gjorde en virkelig beundringsverdig innsats, var norske flygere og norske sjøfolk. Er de sistnevnte blitt skikkelig hedret og belønnet? Jeg spør.

Hvis det prosjekterte volum av denne boken tillater det, vil jeg gjerne tilføye noen betraktninger av mer generell, filosofisk art. Det kan være tanker man ikke venter å finne hos en aldrende frontkjemper.

I løpet av de siste 40-50 år har jeg beskjeftiget meg meget med de fundamentale eksistensielle spørsmål og de dypeste verdensgåter. Jeg her, i all beskjedenhet, utviklet mitt eget private syn på begrepene Skjebne og Tilfeldighet. Det vi kaller skjebne, er et illusorisk begrep, en tilbakeskuende forestilling. Søren Kierkegaard sa: "Livet må leves forlengs, men det kan bare forstås baklengs".

At tilfeldighetene råder i det historiske forløp og i det enkelte individs liv, er en realitet vi daglig erfarer. Jeg vil ikke her utdype nærmere tanken om tilfeldighetenes spill i verdenshistorien. Det kan gis et mangfold av eksempler, men det hører ikke hjemme her.

Nettopp skjebnens luner spiller en avgjørende rolle også i frontsoldatens liv, i hans ytterst farlige situasjon. De forunderligste ting kan skje. Ved en front er man i konstant livsfare, dag og natt. Soldaten erfarer utallige ganger at tilfeldigheter bestemmer over liv og død. Han herdes etter hvert og blir fortrolig med tanken; i dag skal jeg dø eller lemlestes, kanskje miste et ben eller blindes.

Jeg skal nevne noen få episoder, av mange, som jeg selv eller kamerater har opplevd.

Under et flyangrep ved Donwz landet en bombe et par meter fra meg og kastet en mengde jord over meg. Men den eksploderte ikke.

Den var en såkalt "blind-gjenger".

Ved den samme frontlinjen, i det kolossale panserslag ved Kursk 1943, øste russiske fly ut fosforbomber.

Mange av våre soldater ble fryktelig forbrent. Jeg unngikk med få meters avstand å bli truffet.

Ved elven Ross føk en pansergranat tett forbi mitt hode og eksploderte fem meter bak meg. Jeg følte varmen av den mot mitt venstre øre, og eksplosjonen gjorde meg døv i flere dager etterpå. Jeg tenkte; hadde kanonen vært innstilt én millimeter lenger til venstre, ville jeg fått en fulltreffer. Og hadde granaten eksplodert foran meg, ville jeg naturligvis blitt drept. Ingen av kameratene syntes vel det var noen grunn til å reagere, og jeg gjenopptok lesningen av et brev som jeg nettopp hadde fått. Arkene lå strødd rundt skytterhullet.

Engang lå vi i en bunkerstilling ved elvebredden vest for Dnepr. Frontlinjen var ekstremt tynt besatt. Det var 300 meter mellom hver vaktpost. I kveldsmørket gikk jeg ned til elven for å hente en bøtte vann. Elvebredden var bevokst med et høyt, tett siv. Plutselig la jeg merke til et nedtråkket område i sivet. Jeg gikk nærmere for å undersøke, og der lå en russisk soldat med sin maskinpistol og stirret opp på meg. Jeg var foranledningen ubevæpnet, og jeg trakk meg baklengs oppover skråningen med min bøtte vann. At russeren ikke skjød meg, fikk vi forklaringen på minutter senere. Russerne hadde loset troppe over elven i natterørket og hadde omringet oss på tre kanter. Men hvis russeren nede ved elven hadde skutt, ville operasjonen vært røpet. Nå viste det seg at vi var blitt gjenglemte av våre egne og lå helt alene i vår stilling ved elven. Våre tropper hadde allerede trukket seg ut. Men nå kom en ordonnansfarende inn i bunkeren og ropte: "Mensch, seid ihr noch nicht weg?" (Har dere ikke kommet dere unna ennå?) Vi brøt opp i hast og

kjørte i vår beltevogn vestover langs kanten av en skog under voldsom beskytning av maskingeværer og bombekastere. Det russiske infanteriet lå bare 50 meter borte. Vi kom merkelig nok igjennom uten særlig skade. Bare en av kameratene ble truffet i ryggen av en dum-dumkule, som var forbudt hos oss. Den laget et lite sår i ryggen, men rev ut halve brystet foran.

Russerne hadde den irriterende uvane at de gjerne satte i gang et angrep i julehøytiden og ved nyttår. De forestilte seg vel at vår front da var opptatt med fest, skåling og salmesang, slik at vår årvåkenhet og stridsevne var svekket. De gjettet nok til en viss grad riktig.

Jeg "feiret" jul tre ganger i øst. Den siste gangen var i 1944, og da var det nær ved å koste meg livet. I grålysningen første juledags morgen gikk jeg ut av bunkeren for å stå vakt. En bitende kald sno fra nord-øst gjorde at jeg stanset noen sekunder foran bunker døren for å brette opp kraven før jeg gikk ut i løpegraven. I neste øyeblikk brøt det løs et kraftig russisk artillerianfall. På det stedet hvor jeg egentlig skulle stått, var alt blåst bort.

Jeg har tenkt; hva om det hadde vært mildvær og vindstille?

En norsk venn, H. som senere ble en kjent lege, fortalte meg om en dramatisk opplevelse ved Malgebek i Kaukasus. Han sto oppreist på kanten av skyttergraven da det plutselig kom et artillerioverfall. Han hoppet ned i graven og søkte dekning. Like etter hoppet en kamerat og landet oppå H. En skyttergrav er, som kjent, gravd i sikksakk, og H. krabbet rundt nærmeste hjørne og overløt sin plass til kameraaten. I neste øyeblikk kom en fulltreffer i graven og forvandlet kameraten til en blodig masse, nettopp der hvor H. skulle ha ligget. - Skjebne? Tilfeldighet?

Jeg kunne nevne en mengde slike utrolige tilfeldigheter, men det ville bli en bok. De episoder jeg har

nevnt, har alle hatt *positivt* utfall. Livet ble på forunderligste vis spart. Men tilfeldighetene kunne også slå motsatt vei og bety død og lemlestelse.

Jeg har for lengst forsonet meg med mine tidligere "fiender", i hvert fall med dem som kjempet med soldaterøren i behold. Nå kan vi møtes som venner. Og dette skjer da også ved de mange veteranreiser som er blitt arrangert til det tidligere Sovjet. Begge parter var, oftest ubevisst, ofre for umenneskelige tyrannier. De grusomme hemmeligheter som Tyskland og Sovjet skjulte, er nå avslørt. Men krigen som fenomen er dessverre fremdeles en realitet i store deler av verden.

Det er mitt ønske og mitt håp at menneskene omsider vil lære å forstå årsakene til krig og finne løsninger som kan befri folkene for denne forferdelige byrde. ●

Om att og om att ...

- De to brigadene Forsvaret blir stående igjen med, gjør oss dårligere rustet enn i 1940.

Major ved Haslemoen, Andris Myhre. Iflg. "Østlendingen".

Om rasistar

På Tøyen ein sommarkveld for tre år sidan vandra eg i gatene for å finna noko å eta. Eg fann ein kebabkiosk, der eg tinga ein stor kebab og ei cola. To halvfulle innvandrarar åt medan dei snakka med kvarandre. Den eine heiter Ali, den andre Hassan. Ali spurde Hassan medan dei åt: "Du, Hassan! Når nordmenn snakkar seg i mellom, kva seier dei om oss?" Hassan svara spontant: "Dei seier om oss det same som vi seier om dei!" Alé såg på Hassan og kommenterte støkt: "Så nordmenn er rasistar?"

Den baktalte ensomhet

Senior

Pressen har leilighetsvis brakt en del innlegg om nordmenns beklagelige mangel på omgjengelighet. En innsender forteller begeistret om en reise i Danmark, hvor alle i kupeen kom i prat med hverandre og "etter ei stund visste eg kvar einaste i kupeen hadde heimstaden sin og kva yrke dei hadde". Så *han* fikk da øyensynlig virkelig noe ut av reisen sin. En annen hevder den noe groteske oppfatning at "det er en vesentlig misforståelse å mene at vårt liv er en privatsak".

Disse to er sikkert hjertelig hyggelige mennesker. Ikke desto mindre må jeg bestemt hevde at det individuelle liv nettopp nå er blitt så uhyre mer verdifullt fordi kollektivismen truer med å utsette det.

Det er et totalt misbruk av begrepet demokrati å tro at dette omfatter også den epidemiske skabb som vi kaller påtrengenhets. Innpåslitenhet. Den som formelig puster en rett opp i ansiktet. Tvert imot innebærer ordet i videste forstand nettopp individuell frihet. Man kan ikke uten videre fare løs på et annet menneske og muligens krenke dets ønske om isolasjon. Dersom man er på bølgelengde med hverandre da vil dette ofte komme til uttrykk gjennom de små virkemidler. Man kan jo for eksempel kjele litt med laksefluene. Herren vis a vis kan da plutselig begynne å flagre interessert med ørene. Dermed er det gjort! Eller en kan, med et noe verdensfjernt sukk, legge boken ned, - med tittelsiden opp. Dermed er det kanskje også gjort. Kvinnen har det noe enklere. Hun kan bare begynne å strikke og se for tapt ut i rommet. Der er aldri noen taushet mellom to kvinner og et strikkesøy. Men der kreves alltid en viss takt. Nordmennene har ikke så altfor rikelig av den, men en trøst er det at danskene

har ennå mindre. Derfor kan en reise i Danmark ha sine besværligheter. Der blir straks babbel. Uten annen hensikt enn den å være babbel.

Ensomheten kan være en kostbar og attråverdig gave. Den har verdighet. Den er skapende. Alle store oppgaver er utført av den ensomme, alle store tanker er tenkt av ham. Ensomheten forholder seg til felleskapet, som kvalitet til kvantitet. Hva sa ikke Nansen til Andrew-studentene: "Jeg har hatt den store fordel å ha levd en stor del alene i dette liv." Eller Lindbergh etter flukten over havet: "En kan aldri forstå havet før en har vært helt alene i dets øde ensomhet. En får aldri se himlen før en har klynget seg til stjernene for å finne sikkerhet". Glenn og Carpenter: Tenk på Hillary og Tenzing, der de sto alene på jordens tak og som under et pust av evighetens storhet omfavnet hinannen. Ikke lenger to raser, - to mentalt forskjellige individer. De var to ørner som var nærmere himlen enn noen annen hadde vært før, fra et fast punkt på jorden. Men straks de kom ned til lavlandet, figurlig og reelt, tok spurven - instinktet igjen sin bolig. Mistenksomhet og bitterhet slo rot og satte frukt.

Hvilket åndens lys er ikke strømmet ut til menneskene fra klostere og studerkamre. Men hva skjer i dag? Ikke før har en dikter fått antatt en bok, før han gjerne styrter til hovedstaden for å bli opptatt i laug, mens en maler tar snaueste veien til Citadell-øya. Så hører og ser vi kanskje ikke mer til dem. Ikke før de måtte opptre foran mikrofonen eller i fjernsynet. Dermed er de siste illusjoner som regel farne! Nei, egentlig burde tidens skjønnånder innsettes i hver sin selle, med sandskurt bord og benk. Gjennom det lille vindu skulle trenge en liten kokett

solstråle, - utenfor en liten kasse med blomkarsefrø samt en metemark. Kort sagt, et miljø lik det hvori salig Saxo Grammaticus skrev sin historie, og middelalderens munker svang sine fjerpenner. Fra disse seller skulle det stå et åndens vingesus, som skulle svale folket og lindre dets kulørte dyspepsi, - forårsaket ved en Gargantuas appetitt på ukebladsstoff til 9 mill. kr. pr. måned.

Vel, la dette være en spøk - men faktum er at den tette sammenheng i menneskets tilværelse skaper et kollektiv som i forbindelse med den målbevisste nivellering av vår livsrytme, av lynne og kultur, også vil få dyp innvirkning på litteraturen. Denne vil bli flattere og flattere, slik mennesket også selv vil bli det, fordi alle - under de likeverdige forhold - selvsagt vil komme til å føle, handle, tenke og reagere i de samme baner. Mimes brønn vil tørres ut og litteraturen vil virke like inspirerende som konfirmantens takkespalte i lokalavisen.

Men det ensomme, stolte sinn - hvordan skal *det* make å overleve strekket i en slik Prokrustesseng?

Det er tidens grenseløse materialisme som har skapt de "ensommes problem" og "fritidsproblemet", - begreper som tidligere var helt ukjent. De er oppstått av den enkle grunn, at de fleste jager gjennom livet med denne eneste tanke; å spare opp kapital til sitt skrøpelige legems pleie i aldrende år! *Men* - de har totalt glemt å legge til side også en liten reserve for sinn, hjerte og hjerne, - særlig da det siste. Og så en dag sitter de plutselig der. Jo da, de har fått en riktig god stol, og det braser håpefullt på stekepannen. Men det er som om tomheten velter over dem. Ingen har bruk for dem, - og det verste av alt; de har ikke engang bruk for seg selv! Der er ingenting som lenger

gir resonans. Der er intet ekko fra bøker som burde ha vært lest, ingen styrke fra tanker som burde ha vært tenkt. Derfor sitter de nå der som en trofast puddel og venter på å få følge sin kjære viv til byen med melkeflaskene. Men i hennes hjerte, er jeg bange for at det ikke er noen særlig hei - og ho-stemming formedelst den årsak. Han kan jo, tross alt, ikke erstatte henne alle disse velsignede stafett-replikene på hjørner og streder, - disse stunder som i så høy grad forsøter en husmors daglige liv.

De fleste forbinder alltid ensomhet med dette "å være alene", - akkurat som de med ordet smerte vanligvis helst tenker på den fysiske. Men virkelig ensomhet er nok noe ganske annet, - noe kaldt, bittert og øde. Der er nå for eksempel den ensomheten som vi møter i O'Neills drama, hvor den omgir hver enkelt i et indre skrik etter forståelse. Vi har mistenksomhetens, sjalusiens egoistiske og misunnensens fortærende ensomhet, fordi ingen vennlige ord har lett for å løse den opp. Og vi har de ensomme tankers martrende stedighet. All denne ensomheten som er psykisk betont. Den farligste, den mest rystende.

Men den ensomhet som kanskje turde føles sterkest er den å være ensom blant mennesker. Ikke alene, - men ensom blant dem. Fordi disse andre muligens verken har evnen til å gi eller å ta imot. Kanskje er det store hjørnevinduer i deres hus, men i deres eget sinn finnes ikke en eneste liten glugge. Skulle det likevel falle ord som fenget det ensomme hjertes membran, - ja, da turde han føle seg som en Tereiasias, som friggitt av gudene er på vei mot dagens lys.

Til det kjedsommelige er sitert ordtakene om at de fleste foretrekker selskap fremfor ensomhet. Fordi det er lettere å snakke enn å tenke. Dette rommer jo unektelig en stor sannhet. Men en skal ikke underkjenne de impulser et slikt samvær kan gi, -

om ikke annet så i hvert fall til fortsatt ensomhet! Noen kan føle seg som spurv i tranedans, andre som en trane i spurvedans. Anbring en Calypso som ekspeditrise under et billigsalg, be en fotgjenger med i bilklubben, tving en fisker til å slå seg ned i byen (hans øyne vil visne i lengsel.) Eller overfør et menneske fra det intellektuelt betonte miljø til et kompakt industrisamfunn, hvor drømmen størkner til over asfalten og et dikt forfryser på få minutter. Der han kan møte et helt nytt atferdsmønster og der ingen kan se stein uten å føle en ubetvingelig, lidenskapelig trang til å flytte den.

Det er så riktig sagt dette, at det er en stor ting å gjøre en liten krok lys i denne verden. Feilen er imidlertid den at så altfor mange tror at dette lyset ligger i en bit pølse. Det er så mange vakre ord som kan sies, men som vi ofte ikke sier, - og som for så vidt heller ikke alltid behøver å sies. Fordi hjertet hos enkelte har sitt eget lekseikon, - selv om det i vår tid kan virke noe foreldet. Imidlertid, - en sinnets anakorét må få eie et kapell for seg selv. Derved har han skapt seg et indre vern mot alt som kan synes smått, - og det er et fremragende sterkt vern.

Fordi ingen materiell skjebne kan rive det ned.

Nürnbergbøddelens skjebne

Leser i Fjøsanger

Nürnbergbøddelen John C. Wood som senere roste seg av å ha hengt 257 nazifanger møtte sin skjebne i den elektriske stol.

Jeg vil fortelle hans historie.

Under sitt opphold i Tyskland gikk bøddelen aldri ut uten en tungt bevæpnet livvakt. Et anonymt brev som forutsa en voldsom død for ham satt en slik skrekk i ham at han ikke lenger følte

Forts. side 11 ➡

Det ble ingen prosess over kommunismens folkemord fordi Sovjetunionen var vestens allierte

En av de største litterære sensasjoner etter kommunismens fall er en "murstein" på over 800 sider som kom ut i Frankrike med tittelen: "Le livre noir du communisme". (Kommunismens sorte bok).

Boken ble en bestseller og utløste en intens debatt i Paris, med spørsmål i Nasjonalforsamlingen, overskrifter i "La Monde" og selvsagt heftige diskusjoner i fortauskaféene på Seiens vestre bredd.

I "Aftenposten" ble boken anmeldt av Leif Klette som i tiden 1967-1992 var ansatt ved kontoret til NATO's generalsekretær.

Vi gjengir noe av innholdet:

Det hevdes at "Den sorte bok" for første gang dokumenterer i detalj det globale regnskap over kommunismens ofre: 20 millioner i Sovjetunionen, 65 millioner i Kina, 2 millioner i Kambojsja, 1 million i Vietnam, 2 millioner i Nord-Korea, 1,7 millioner i Afrika, 1,5 millioner i Afghanistan, 1 million i Øst-Europa, og 150 000 i Latin-Amerika. Det var imidlertid ikke fasiten på nær 100 millioner døde som fikk sinnene i kok, men konklusjonen trukket av bokens redaktør, historikeren Stéphane Courtois: "Man må erkjenne kommunismens grunnleggende kriminelle dimensjon. Helt fra Lenin av har dens fundament vært masseforbrytelser og terror, med en fasit som må betegnes som folkemord og forbrytelser mot menneskeheten." Det er en terminologi som siden Nürnberg-prosessen har vært beholdt nazismen, og derfor var utålelig for de venstreradikale. Det gjorde ikke saken bedre at Courtois er en tidligere maoist og, som sine ti medforfattere, fremdeles erklærer seg til venstresiden.

Harmen over sammenlig-

ningen mellom kommunismen og nazismen begrunnes særlig med det unike i jødeutryddelsens rasebiologiske grunnlag. Courtois understreker at det ikke kan oppfattes som en banalisering av holocaust at man trekker paralleller med kommunismens forbrytelser. Allerede Lenin erklærte en nådeløs krig mot "klasser" av folket, og utryddelse av hele folkegrupper gjør kommunismens folkemord på "klassegrunnlag" sammenlignbart med jødeutryddelsens rasegrunnlag. Det ble ingen prosess over kommunismens forbrytelser fordi Sovjetunionen var Vestens allierte i seieren over nazismen. Courtois anbefaler heller ikke en slik prosess, men håper at "Den sorte bok" vil bidra til et genuint intellektuelt oppgjør med kommunismen fra venstresiden, som aldri har funnet sted.

Det synes forbløffende at sammenligningen mellom nazismen og kommunismen skaper slik debatt i dag. Det er jo lenge siden Haakon Lie brukte terminologien "den rødbrune pesten", og kjente historikere har støttet gyldigheten av en slik sammenligning. Harvard-professoren Richard Pipes uttrykker det slik: "Kommunismens språk er bedre enn nazismens, men den grunnleggende filosofi er den samme." Og det er vel nettopp kommunismens språk de venstre-intellektuelle fremdeles bruker for å bortforklare dens grusomheter. Argumentasjonen er gjerne: "Kommunismens idéer var gode, men det var menneskene som feilet." Det franske kommunistpartiets formann brukte denne linjen på en snedig måte: "Man kan slett ikke identifisere kommunismen, hvis grunnlag er ekte humanisme, men det som er blitt gjort i dens navn."

Dette er nok toner som er

velkjente også hjemme på berget. De flittigste gjestene i DDR og Romania synes å finne det umulig å uttrykke noen form for "mea culpa" (skyldserkjennelse. Red.an.) I så måte står vel Gerd-Liv Valla i særklasse, da hun som nyutnevnt justisminister nektet å ta avstand fra sin stalinistiske fortid, "fordi dette lå i tiden". Selv om Det norske hus var romslig, synes det som om tabbekvoten her var oppbrukt allerede før de fatale 36,9 prosent.

Noe til sport

På et hotell i Oslo hendte det fredsdagene 1945 at gjestene hørte forferdelige kvinneskrik i korridoren. Det viste seg at de kom fra en dame i neglisjè som ble forfulgt av en herre i enda mer utpreget neglisjè - han var nemlig splitter naken. Etterpå viste det seg at den impulsive Romeo var en engelsk major.

Han ble tatt og stillet for krigsrett.

Tør norsk offentlighet vågestykket å hedre Hamsun?

Øyenbrynene tangerte hårfestet i forbauselse. Kulturminister Valgerd Svarstad Haugland vil hedre Hamsun! Tør de dette vågestykket - med alle dets konsekvenser?

I forbindelse med at Hamsun-selskapet i Oslo vil realisere et dokumentasjons- og forskningssenter på Bislett, hvor dikteren bodde i to år, uttaler kulturministeren at tida er inne for å hedre Hamsun og at hans politiske bakgrunn ikke bør stå i veien.

Jaha! I så fall vil det bety at også historien om dem som engang ga oss det bildet av en kunstner i verdensformat som vi alle burde hate, vil komme fram - en historie som er vel så interessant som historien om dikteren som "feilet". Og det er denne dimensjonen som kan være farlig for det historiske etablerte "riktige syn".

Bare kort: En søndag sommeren 1980 traff jeg en barndomsbekjent på fjellet. Han bodde i Danmark, var hjemme på ferie og vi ble sittende på en fjelltopp og prate litteratur. Han var oppvakt av Hamsun, og fortalte at Hamsun var mye lest blant unge mennesker i Danmark. Han spurte om jeg hadde lest Hamsun. "Nei, jeg leser ikke noe av den jævla nazisten", svarte jeg. Han bare smilte til svar - et smil jeg ikke likte.

Samme ettermiddag var jeg på Narvesen for å kjøpe røyk, og kikket litt på billigbøkene i en reol. Hamsuns "Benoni og Rosa" kostet 19 kroner. "Jeg tar den", tenkte jeg, betalte, gikk hjem, la meg på sofaen og begynte å lese.

Aldri, verken før eller senere, har jeg fått et så stort litterært sjokk.

Fem på halv ni mandag morgen var boka ferdiglest. Jeg gikk på posthuset, sendte bestilling på samlede verker og et livslangt studium var startet.

Etter år og et ukjent antall gjennomlesninger av hver eneste Hamsun-linje, meldte behovet seg for å finne årsaken til at en kunstner av så stort format havnet borti nazismen. Det ble Nasjonal Samling- og norsk førkrigshistorie, Quisling, rettsoppgjørene etter krigen og møter med "Den Norske Holdning".

Gangen gjennom livet er engang slik innrettet at vi skal miste noen illusjoner på veien - det har vi ikke ondt av, vi skal lære av det.

Og vi skal også tåle å innse at ikke alle ting er som vi hittil har trodd. Men møtene med "Den Norske Holdning" via problematikken rundt Hamsuns forfatterskap og liv, er møter med norsk forlorenhet, svik, unnfallenhet, fordekthet, vikarierende motiver, politiske prokura-

Det lyktes imidlertid forsvareren å få ham frikjent ved hjelp av følgende paragraf i den britiske armés officersinstruks: "Offiserer er ikke pliktig å bære uniform ved alle anledninger, forutsatt at han er kledd overensstemmende med den sport han utøver".

Abonner på Folk og Land til et ungt menneske!

torknep, uredelighet, og ikke minst:

En dekkoperasjon for Det Norske Arbeiderpartiet og dets manøvrering før, under og etter den andre verdenskrig.

Hva skal man si om en regjering som rustet ned og la landet åpent på slutten av 30-tallet mens resten av Europa rustet opp før den kommende krigen, og som sammen med kongen stakk halen mellom beina, tok landets gullbeholdning med og rømte til England da tyskerne kom? Ikke noe eksempel til etterfølgelse, langt mindre noe å respektere og vel heller noe vi i ettertid burde føle kollektiv skam for.

Men slik er det ikke.

Manipulering og mangel på historisk og moralsk etterrettelighet gjorde det mulig for Arbeiderpartiet og tjene politisk på unnfallenhetene.

I denne smørja ble Hamsun dømt for landssvik, fratatt sin formue og svertet for livet. Marie måtte låne penger for å få ham anstendig gravlagt.

Og nå er tida inne for å hedre denne kjempen vi alle ble opplært til å hate. Det blir spennende å følge med i kjølvannet av utspillet fra kulturministeren. I Sovjet ble statuer av Lenin revet da kommunismen sprakk. Hvordan vil det bli med vår egen historie, som heller ikke har manglet politiske posisjonister og bautatroende Ap-høvdinge - får de stå i fred?

Kommentar:

Tom R. Johansen
I "Folkebladet"

Integrasjon

Av E. L., Oslo

Vi lever i en verden full av negative faktorer. Rent historisk kan man gjøre seg visse refleksjoner.

En polsk filosof fra Oxford ved navn Leszek Kalakowski hevder at vår vestlige kultur i økende grad er i ferd med å miste evnen til å skille mellom barbari og sivilisasjon. Vi får stadig sterkere inntrykk av at det ikke lenger finnes klare skillelinjer mellom krig og fred, herredømme og trelldom, invasjon og frigjøring, bød- del og offer, fornuft og gal- skap, kunst og bløff.

Ved integrasjon forstår vi å samordne til en enhet. I Norge er dette et aktuelt emne, hvor det i dag finnes rundt regnet 160 ulike nasjonaliteter. Myndighe- tene har erfart problematik- ken i dette sakskompleks, og Arbeiderpartiets innvan- dringspolitiske talskvinne, Signe Øye, uttaler ifølge Aftenposten for 16.02. 2002 at det nå må erkjennes at norsk innvandringspolitikk har slått feil. UDI sender ut helt gale signaler.

Aftenposten, 30.10. 2001: "Ved årsskiftet utgjorde inn- vandrerne 6,6 prosent av befolkningen i Norge. Dette er en økning på 0,3 prosent- poeng i forhold til året før, ifølge Statistisk sentralbyrå. Innvandrerbefolkningen økte med 15200 personer i fjor, til 297700. I Oslo økte innvandrerbefolkningen med vel 4000 personer til 98800. Innvandrerne utgjør nå 19,4 prosent av befolk- ningen i hovedstaden. 68 prosent av disse har bak- grunn fra land i den tredje verden. Vel 129000 perso- ner, eller 43 prosent, av inn- vandrerne har norsk stats- borgerskap.

På humanitært grunnlag har våre myndigheters inn- sats i de siste 16 år krevet store uttelling - i milliard- klassen.

Det er prisverdig å hjelpe mennesker i nød. Hvorledes har så de norske myndighe-

ter behandlet sine egne landsmenn, som etter den annen verdenskrig ble stem- plet som landssvikere? Det- te store sakskompleks ven- ter ennå på sin endelige klargjøring.

Hovedtema her er føl- gende: Til tross for en rekke kjensgjerninger, fremgår det av domspremissene til de dømte NS medlemmer føl- gende: "Retten anser det bevist at tiltalte skjønnte at Norge var i krig med Tysk- land." På dette grunnlag ble dom avsagt. Norge har ikke etter at kapitulasjonsavtalen ble inngått den 10.06. 1940 vært deltaker i krigen. Tvert imot ble det ved gyldig avtale bestemt at krigsdelta- kelsen skulle opphøre og ikke kunne gjentas. NS medlemmer ble utenom fri- hetsstraff også idømt tillits- tap og økonomisk straff i til- legg til frihetsstraffen, skjønt fengselsstraff sam- men med økonomisk straff strider mot straffeloven.

General Ruge skriver i sin bok "Krigens Dagbok" Bl. II, s.15-16 at "offisielt er landet i og med sin kapitula- sjon nøytralt og ute av krig- en."

Utenriksminister Bevin uttalte ved Sikkerhetsrådets møte 04.02. 1946 ifølge Verdens Gang for 05.02. 1945: "Man bør huske på at Hellas var det eneste land utenfor det britiske impe- rium som kjempet på vår side fra 1940 til 1941."

Utenriksminister Molotov benektet på Pariserkonfe- ransen at Norge hadde vært krigsdeltaker, ifølge Dag- bladet for 20.05. 1946.

Den svenske professor Andréén uttalte på interparla- mentarikerkongressen i Oslo i 1946, at landssvikan- ordningen var Rettsbrott.

Den britiske ambassadør i Norge, Sir Lawrence Colli- er, takket H.M.Kong Haa- kon i en skriftveksel som ble offentliggjort i Nationen 20.09. 1946 for Norges fri- villige innsats på britisk side i krigen.

Disse utdrag er bare en

brøkdell av den dokumenta- sjon som foreligger angå- ende dette emne.

Innen samarbeidets ram- me måtte NS ovenfor okku- pasjonsmakten bl.a. forsvare norske økonomiske og sosi- ale interesser. Motsetnings- forholdet mellom NS og Reichskommissar Terboven kom etter hvert tydelig frem og skapte store problemer for den nasjonale regjering- en. Siktemålet var å skape et fritt Norge innen rammen av et samarbeidende Europa.

Når det gjelder integrasjon i et samfunn, har vi et greit eksempel på hvorledes det såkalte landssvikkoppgjøret ble gjennomført. Hensikten var å skape en pariakaste, som skulle påta seg all skyld for den tragedie som ram- met Norge under den annen verdenskrig.

Bestemmelsene om rettig- hetstap og tillitstap trådte i kraft på det tidspunkt da fri- hetsstraffen var avsonet. Bestemmelsene gikk ut på:

1. Tap av stemmeretten i offentlige anliggender.
2. Tap av retten til å gjøre tjeneste i rikets krigs- makt.
3. Tap av offentlig tjeneste- stilling som den domfelte innehar.
4. Tap av adgang til å oppnå offentlig stilling.
5. Tap av rett til å inneha stilling eller drive erverv som er betinget av offent- lig autorisasjon eller god- kjenning.
6. Tap av rett til å drive selvstendig ervervsvir-ksomhet av slik art som blir bestemt i dommen.
7. Tap av ledende stilling eller lønnet eller ulønnet tillitsverv i selskaper, stif- telser eller sammenslut- ninger.
8. Tap av rett til å oppnå slik stilling eller verv som nevnt i punkt 7.
9. Tap av adgang til å eie eller erverve: a. Fast eien- dom, - b. Slik rettighet i fast eiendom som det etter gjeldende lovgiv- ning trenges konsesjon til å erverve, - c. norsk regis- treringspliktig skip, - d. Aksjer eller andeler i nor- ske ervervsdrivende sel-

VENNEGAVER

Til "Folk og Land"

Denne gang kan vi kvittere for 57 vennegaver som gir oss til sammen 23.600 kroner.

Skulle du ikke finne dine initialer som bidragsyter må du ta kontakt med oss, men husk at det kan ta opptil tre måneder før kvitteringen kommer i avisen vår.

Slutt for all del ikke å sende oss vennegaver, da vi mer enn noensinne er avhengig av dem.

Vår adresse: "Folk og Land"

Postboks 3239 Elisenberg - 0208 OSLO

Initialer	Sted	Beløp	Initialer	Sted	Beløp
O.Ø.	Oslo	100,-	A.S.	Sørum	1.000,-
T.A.	Ottestad	150,-	E.B.	Dokka	240,-
E.H.	Bergen	600,-	E.M.H.	Oslo	300,-
D.S.	Isfjorden	500,-	G.V.	Oslo	100,-
J.S.	Steinkjer	100,-	S.L.	Viksdalen	400,-
S.B.	Straumsgrend	200,-	L.S.	Bergen	140,-
P.S.	Høvik	550,-	J.F.	Åkarp	100,-
N.N.	Tjøme	1.000,-	O.H.	Arneberg	500,-
O.A.	Halden	500,-	P.S.	Vinstra	500,-
T.E.	Bergen	100,-	B.H.	Fetsund	300,-
M.R.L.	Oslo	340,-	M.A.	Dovre	200,-
Motstands-			S.D.	Ski	100,-
mann	Troms	1.000,-	M.N.	Fåvang	300,-
O.J.	Nedenes	340,-	K.H.	Stabekk	300,-
H.T.	Oslo	300,-	I.S.	Nore	1.000,-
R.W.T.	Raufoss	200,-	T.A.	Ottestad	200,-
K.R.	Kongsvinger	100,-	P.T.	Fyllingsdalen	200,-
J.U.	Oslo	5.000,-	S.S.	Trondheim	100,-
B.Aa.	Sunde	100,-	E.G.D.	Bergen	1.000,-
E.T.	Nesøya	100,-	I.T.	Sverige	60,-
O.Ø.	Oslo	100,-	G.K.	Bergen	100,-
S.S.	Oslo	140,-	Ø.R.	Minnesund	200,-
B.J.	Kristiansand	200,-	R.B.	Oslo	300,-
T.S.	Trondheim	200,-	M.V.	Namdalseid	100,-
R.O.	Rolvøy	300,-	J.R.	Gjøvik	300,-
P.B.	Oslo	1.000,-	M.N.	Fåvang	340,-
E.R.	Ski	160,-	H.W.	Oslo	840,-
A.H.	Ridabu	100,-	M.E.	Sandefjord	100,-
Ø.M.	Oslo	600,-	E.G.	Finsland	200,-

skaper eller sammenslut- ninger.

Om det lovverk Høyeste- rett godkjente skrev straffe- rettseksperter, professor dr.juris Jon Skeie:

"Ingen av de vedtatte anordninger har noen retts- gyldighet. Om alle gjelder at deres innhold ligger utenfor rammen av Kongens lovgiv- ningsmyndighet. Og de anordninger som bestemmer nytt eller skjerpet ansvar, er ugyldige også av den grunn at de strider mot Grunnlo-vens § 97: Ingen lov kan gis tilbakevirkende kraft."

Om den rettsstilstand som ble etablert med den nye ret- tertgangsloven skriver han:

"Dersom en mann blir skyldig i landssvik etter anordningen av 15.12. 1944

er han dermed gjort æreløs for resten av livet, han blir fradømt det vesentlige av sine midler, utelukket fra retten til selvstendig erverv og faktisk også adgangen til arbeide i andres tjeneste. Og vanæren rammer til like hans pårørende. Det er da en hård ordning at han ikke skal ha adgang til å få en dom prøvd i høyere rett. Vi har aldri i vår historie hatt en sådan rettsløshet."

57 år har passert siden den annen verdenskrigs slutt. Norges ansvar for sin skjeb- ne i krigsårene må sees i et større perspektiv. Den ung- dom som er seg sin historie bevisst, vil kartlegge denne uavhengig og på et fritt grunnlag.

Norsk frontsøster fikk redningseskøyte...

Forts. fra side 1

Ernas bror hadde omkommet under det store bombeangrepet på Dresden i krigens siste dager. Derfor ble det Erna som måtte hjelpe faren med å bygge opp bedriften, og senere å videreføre den etter farens bortgang. Kontoret og ekspedisjonen lå som tidligere nevnt i Fjordgaten mens presenningverkstedet og et stort "tørkeloft" ble bygget oppe på Kristianslund. Der hadde de også flaggfabrikken for syng av signalflagg og vanlig norske flagg og vimpler. Dette var i mange år Ernas "tumlepass", og jeg vet at hun satte overmåte stor pris på omgangen med kundene, sjøfolkene på fraktestasjonene som gikk langs kysten. Da det til slutt ble tid for å legge ned "seilhansken". Solgte hun eiendommen og sitt store hus til Trondheim kommune som ville bruke stedet i eldreomsorgen. Derfor satt pensjonisten Erna Olsen tilbake med en god slump penger etter et langt og tilfredsstillende yrkesliv.

Like før sin død fikk hun, som da bodde alene, et illebefinnende og ble liggende på golvet i et høstkaldt hus i flere dager. Til slutt ante naboer uråd og fikk slått alarm. På sykehuset kom hun tilsynelatende til krefter igjen, og siste gang vi snakket med henne over telefonen, fortalte hun at hun neste dag skulle få papirene sine brakt til sykehuset for å få skrevet testamentet. Samtalen ble plutselig brutt, og da vi noen dager senere ringte sykehuset igjen, var hun allerede gått bort. Et senere forsøk på å få lagt blomster på graven hennes ved et besøk i Trondheim, ble forgjeves. Erna hadde ikke nær familie, i alle fall ikke familie som hun brydde seg om å ha noe med å gjøre. I likhet med foreldrene hadde hun valgt å bli

gravlagt "anonymt". - Den siste telefonsamtalen ble brutt, det var ingen grav å legge blomster på! Erna etterlot seg bare et stort tomrom, helt til vi fikk høre at navnet hennes, Erna Olsen, allikevel lever videre i byggen av en av Redningsselskapets båter. Det gledet både oss og andre av hennes nære venner umåtelig. Vi gleder oss med henne for vi vet at hun må ha følt en spesiell tilfredsstillelse ved å kunne gi pengene til beste for dem hun satte så stor pris på: sjøfolkene langs kysten.

"R.U." kan fortelle oss at hans kone var sammen med Erna Olsen i tiden 1943 til våren 1945, da de begge tjenestegjorde som frontsøstre. De tok sin utdannelse i Danzig, hadde en kort tid tjeneste på et hospital i Østpreussen og kom senere til krigslasarett i Danzig-Oliva og i Ljubljana i Slovenia. I 1989 møttes de igjen, - da i fredligere omgivelser. Denne gang sammen med en annerkjent og kjær frontsøster, nemlig Anne G. som Folk og Land tidligere har fortalt om, og som var en av de ytterst få frontsøstre som ble tildelt jernkorset.

Anonyme graver

I "E.U."s interessante presentasjon av frontsøster Erna Olsen forteller han at så vel Erna som foreldrene valgte å bli gravlagt anonymt, og at det var ingen grav å legge blomster på.

Mange tidligere NS-folk og frontkjempere har tatt samme valg, i stedet for å risikere at ens jordeferd, den siste, skulle samle mennesker som gjennom årene fra 1945 hadde unngått dem og bifalt hetz og forfølgelse.

Det ville blitt en korsgang midt i døden, kranst av symbolske nesler og rustent snakk.

Adolf Hitler kjente til Rudolf Hess...

Forts. fra side 1

først levert hertugen ni måneder senere.

Denne kjensgjerning blir uttrykkelig bekreftet i "Documents on Germany" av Albrecht Haushofer, som i de offentliggjorte dokumenter erklærer at han i skrivelsen til hertugen foreslo et møte på nøytral jord. Skrivelsen ble imidlertid ubesvart.

Intet under, siden den var blitt underslått av Secret Service!

"Da brevet ble skrevet", erklærer nå hertugen av Hamilton, "hadde vi nettopp vunnet luftslaget om England. Da man tilstillet meg fotokopien befant vi oss imidlertid på fullt tilbaketog i Nord-Afrika, og det var ikke noe egnet tidspunkt for en kontakt med en fiendtlig agent".

Da det ikke kom noe svar på denne skrivelse og krigen ble mer og mer skjerpet, besluttet Rudolf Hess seg til personlig å oppsøke Lord Hamilton. Han hoppet ut over Skotland i fallskjerm og forlangte straks etter landingen å bli ført til hertugen av Hamilton.

Nå erklærer hertugen at Hess i en kaserne i Glasgow meddelte ham: "Hitler er rede til å forhandle med Storbritannia og å slutte krigen ærefullt".

Da hertugen av Hamilton fikk vite dette, fløy han straks med en Hurricane-maskin til premierminister Churchill i London: "Da jeg overbrakte ham nyheten, holdt han meg for gal", forteller hertugen nå.

Likevel fastholdt jeg at det virkelig var Rudolf Hess som hadde sprunget ut i fallskjerm. Nå ble den britiske diplomat Kirkpatrick, som i sin tid hadde arbeidet i den britiske ambassade i Berlin, oppfordret til å identifisere den hemmelighetsfulle tysker i Glasgow. Kirkpatrick gjenkjente straks Rudolf Hess og meddelte dette.

Vestens skjebnestund i denne fryktelige annen ver-

denskrig var inne!

Imidlertid henla Churchill aktene og saboterte denne sjansene til en fredsslutning.

Nürnberg...

Forts. fra side 8

seg sikker for sitt liv. Han forsvant derfor snart fra Tyskland for å overta en stilling i det amerikanske kriminalpolitiet.

Redselen for en hevn fra sine ofres kamerater synes langsomt å ha utviklet seg til en fiks idé hos bøddelen, og han følte seg heller ikke trygg i USA.

Etter en tid lot han seg derfor forflytte til atomeksperimentøya Eniwetok.

Høsten 1950 kom nyheten om John Woods død.

En kortslutning var årsaken.

Da han var i ferd med å kontrollere en elektrisk stol slo en gnist ut og over 25000 volt gikk igjennom ham.

I "Wolfenbuttel Zeitung" kunne vi etterpå lese følgende:

"Kortslutningen som Nürnbergbøddelen John C. Woods falt som offer for, var ikke et ulykkestilfelle, men en med hensikt foranlediget feilsjalting ved den elektriske stol. Johnny er falt som offer for en hevneakt, og de skyldige er å finne blant de tyske atomforskere som dels frivillig, dels ufri-villig oppholder seg i Eniwetok. For dem kan det ikke ha vært vanskelig å ordne en slik feilkobling."

Nå søkes det...

Forts. fra side 12

All informasjon er av stor interesse.

For opplysninger og kontakt med forfatterne: skriv til "FOLK OG LAND"s redaksjon, Postboks 3239, Elisenberg, 0208 OSLO.

Møtet ved milepelen

Vi gjør oppmerksom på at nedenstående er skrevet av Sigurd Hoel - og kan leses i hans bok "Møtet ved milepelen" som kom ut på Gyldendals Forlag i 1947.

Å, alle disse andre nordmennene i Sverige! Strebere, udyktigheter, feiging-er, skrytepaver, intriganter, fylt av sitt eget - jeg, jeg, jeg! - midt i verdens skjebnetime.

Noen av dem hadde da faktisk utført bra ting hjemme i Norge. Men ikke før hadde de vært 3 måneder i Sverige og fått seg en liten plass på kanten av en kontorkrakk, så var det som om de klamret seg til krakken som om de var i havsnød.

De så urett skje, så intriger seire, så snøfter stige til ærens tinde, - men klamret seg til krakken og tidde.

Og så denne regjeringen i London!

Udyktigheten her i Stockholm ja - men udyktighet der! Det rent utrolige som foregikk der!

Hvordan var i grunnen denne regjeringen blitt til! Hadde en eller annen gått rundt med lys og lykte og samlet dens medlemmer opp i hjem for mindre begavete?

Men når de øverste er så svakt begavet og vet det selv, - nei, aner det, for de vet ingenting, ingen verdens ting, - så sørger de uvilkarlig for å trekke til seg samme slags folk, og holder på avstand sånne som ville gjøre dem komiske ved sitt blotte nærvær.

Og så oppstår da det merkelige Londonmiljøet - dvergenes paradiset som det ble døpt av en mann kommet dit ved en misforståelse.

Midt under verdens største krig, bosatt midt i verdens største by, klarte våre landsmenn - hokuspokus - å skape seg Norges minste Trangvik. Komisk. Ustyrtelig komisk!

Masseforsyningene av mat til fangene i Sachsenhausen og Stutthofleiren

Forskrekket student

Herr redaktør:

Jeg har fått låne "**Folk og Land**" nr. 1/2002 hvor avisen kommer med en fantastisk skildring av masseforsyninger av mat til norske fanger i Sachsenhausleiren og Stutthofleiren.

I året 2000 fikk vi på skolen besøk av en tidligere fange som hadde sittet sammen med bl.a. Einar Gerhardsen i Sachsenhausen. Han fortalte om forferdelige tilstander der hvor norske motstandsfolk ble slått, sparket og utsultet. Jeg har hørt også dette fra mange andre.

Hvem er det som egentlig lyver?

Red. svarer:

Våre opplysninger om forholdene i de to fangeleirer var hentet fra Olaf R. Waller bok fra Stutthofleiren: "Norsk politi bak piggråden" og fra den kjente Arbeiderparti-journalist Aksel Zachariassens artikler om Sachsenhausen i "Sjømennes jul 1948".

Er du ennå i tvil om "hvem som lyver" kan vi jo også servere følgende "smakebiter" fra boken "3 fra Sachsenhausen", Skrevet av Carl Jakhelln, August Lange og Olav Larssen:

Side 107: I begynnelsen av september 1942 fikk vi beskjed om at vi kunne skrive hjem etter toaletsaker og undertøy. En måned senere kom de første pakkene. Det var vel en opplevelse! Pakke hjemmefra med tykt, fint ullundertøy, strømper, genser, såpe! - Omtrent samtidig fikk vi et fat med tran som ble fordelt likt på alle. -

Noen uker senere (ca. 1-11 1942) kom en enda mer sensasjonell beskjed: Vi skulle legge inn i brevene en lapp hvor det stod: "Det er tillatt å motta matvarer til enhver tid og i ubegrenset mengde."

Side 108: Pakketillatelsen var det store vendepunkt.

Side 123: En dag i slutten av november -42 skjedde det; den første sending med standardpakker fra Norges R.K. kom til leiren:

1/2 kg. meierismør, to små pakker knekkebrød, 1 stk. geitost, en eske sukker, 1 glass syltetøy, en boks tørrmelk, - og tobakk!

Side 128: For nordmennene var "den harde tida" slutt. I februar -43 kom den første store sendingen med danske R.K. pakker som senere fortsatte månedlig så lenge vi var i Sachsenhausen.

Side 128: Samtidig (februar -43) begynte det å komme private matpakker til en del av nordmennene, og de første små brevpakker dukket opp. Vi åt og åt, la jevnt og sikkert på oss og kom etter hvert opp i normal vekt. - Den første virkningen av all den gode maten var at vi svellet ut og ble adskillig tykkere i ansiktet enn vi hadde vært noen gang hjemme, og da det kom store fangetransporter fra Norge i februar-mars 1943, var de nye kamerater temmelig forbauset over å finne oss i såpass godt hold.

Side 131: I 1943 falt 17. mai på en mandag, men vi feiret søndag 16. i stedet. Vi var nå bortimot 300 mann. Einar Gerhardsen holdt fest-

talen. Arnulf Øverland leste et par av diktene sine, og vi sang fedrelandssangen. - Dessuten hadde vi et lite kor og musikk.

Side 132: Mat hadde vi nok av. Midt i karantenetiden (skarlagensfeber), kom til og med de første svenske pakker (slutten av mai 1943). - Vi åt og sov. Det var kommet norske bøker til leirens bibliotek og vi leste mye. Etter hvert kom det i gang et regelmessig program med forelesninger og foredrag om formiddagen og lettere underholdning om ettermiddagen; kåseri, avis, visesang, musikk og allsang. Ute begynte ungdommen å drive idrett og lek.

Side 143: Vi ble ikke slått eller mishandlet.

Side 171: Hver 17. mai hadde vi stor fest med nasjonalt program, taler for dagen, underholdning med musikk, opplesning og sang. Vi hadde julefester og nyttårsfester.

Side 172: Når en eller annen feiret en stor fødselsdag, holdt vi også fest med taler, allsang og musikk. Jubilanten fikk blomster, taler og adresser og allsang og kunne glad gå ut og få en røyk med sine venner -. En og annen søndagskveld holdt vi fest bare fordi tramgjenen hadde et nytt program ferdig. Vi sang i det hele mye i Sachsenhausen -. Hadde vi fest, stod gleden alltid høyt i taket.

Side 177: Vi fikk en bordell med 10-11 kvinner. Et besøk der kostet to mark. En måtte gjøre bestilling hos blockälteste og når en fikk tur måtte en ha med seg et schein.

Knut Hamsuns "utilregnelige" år

Tidenes navn?

Knut Hamsun, selvfølgelig.

Enhver redaktør med respekt for leserne og seg selv har latt debatten om rehabilitering av ham gå som føljetong i sin avis.

Den vil stadig fortsette og navnet Knut Hamsun vil aldri blekne.

Det var vel gamle, ærverdige "Samtiden" som for alvor startet debatten.

I bladets nr.7/1958 hadde den en artikkel med tittelen "Hvorfor kom Knut Hamsun i dårlig selvskap og hvorledes kan han rehabiliteres"?

Den var skrevet av professor Gabriel Langfeldt.

Professoren var som kjent Hamsuns navnkundige plageånd, den sakkundige som under hele folkets latter konstaterte at Hamsun led under "varig svekkede sjelsevner".

Selvfølgelig burde Langfeldt ha tidd seg inn i det dypeste mørket. Da ville vi alle kanskje ha glemt ham, men her våget han seg altså frem i lyset med denne sin dype bekymring: Hvordan finne en utveg til å rehabiliterer Hamsun?

Han konkluderte sin artikkel med å gi uttrykk for at vår store forfatter kunne rehabiliteres hvis vårt folk godtok at han hadde vært klin kokos, dvs. utilregnelig i okkupasjonsårene.

Da kunne han frifinnes og nasjonen ville med norske flagg, jubel og god samvittighet feire ham. Denne professor Langfeldts "edle kamp" for å berge Hamsuns dikteriske ære kunne få det til å dugge i våre øyne, hvis vi da ikke samtidig ble klar over at en slik rehabilitering også ville rehabiliterer Langfeldt, selv. Det ene nøyte forbundet med det annet, - en fin utveg, smart uttenkt av professoren. Det norske folk gjennomskuet ham den gang og hans forslag ble forkastet.

Lykkeligvis slapp vi å få Knut Hamsuns aller siste bok påstemplet: "Skrevet i forfatterens utilregnelige år".

Nå søkes det assistanse til interessante bokprosjekter

Seriøse fotografer og tekstforfattere arbeider for tiden Alt kopieres og originale blir returnert.

med to bokprosjekter: en Til boken om svenske frilledbok om Den norske villige søkes informasjon og legion og en bok om svenske fotos.

Det ønskes også kontakt

Til billedboken trengs med de av våre som tjener flere bilder, dagboknotater, tegjorde sammen med sven-

dokumenter og korte beretninger fra fronten.

Forts. side 11 ➡

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO